

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 29/2010 vp

Hallituksen esitys laiksi rikosvahinkolain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 16 päivänä marraskuuta 2010 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi rikosvahinkolain muuttamisesta (HE 251/2010 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Tuomo Antila, oikeusministeriö

- lakiasiainpäälikkö Pekka Syrjänen, Valtiokonttori
- asianajaja Antti Riihelä, Suomen Asianajajaliitto
- hallituksen puheenjohtaja Irja Tiensuu, Huoma — Henkirikoksen uhrien läheiset ry
- toiminnanjohtaja Petra Kjällman, Rikosuhripäivystys.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut
— Oikeusrekisterikeskus.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutoksia rikosvahinkolakiin.

Kärsimyksestä rikosvahinkolain nojalla maksettavan korvauksen enimmäismäärää ehdotetaan korotettavaksi 8 800 eurosta 15 000 euroon. Korotus koskisi sellaisia korvauksen saajia, jotka ovat joutuneet alaikäisinä seksuaalirikoksen uhreiksi.

Rikosvahinkolain mukaisen perusvähennyksen soveltamisalaa ehdotetaan supistettavaksi.

Perusvähennys voitaisiin vastaisuudessa tehdä vain kivusta ja särystä sekä muusta tilapäisestä haitasta, pysyvästä haitasta tai kärsimyksestä suoritettavista korvauksista. Samalla perusvähennyksen rahamäärää korotettaisiin 160 eurosta 200 euroon.

Lisäksi lakiin ehdotetaan eräitä muita vähäisiä tarkistuksia.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Rikoksen uhrilla, joka kärsii rikoksesta vahinkoa, on oikeus saada korvausta vahingon aiheut-

taneelta rikoksenteijältä. Vahinkoa kärsineen oikeudesta korvaukseen ja vahingonaiheuttajan korvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974). Lisäksi rikosvahinkolaissa (1204/2005) säädetään rikoksen uhrin oikeudes-

ta saada rikosvahingosta korvausta valtion varoista. Rikosvahinkolain mukainen korvaus-suoja ei kuitenkaan ole yhtä laaja kuin rikoksen-tekijän korvausvastuu vahingonkorvauslain mu-kaan.

Rikosvahinkolaki on uudistettuna ollut voi-massa viisi vuotta. Hyväksyessään uuden lain eduskunta edellytti, että sen vaikutuksia seu-rataan (EV 186/2005 vp). Hallituksen esityk-seen sisältyvillä muutoksilla on tarkoitus kehit-tää rikosvahinkojen korvausjärjestelmää niiltä osin kuin se on seurannassa havaittu tarpeel-liseksi. Hallituksen esityksen perusteluista il-menevistä syistä ja saamansa selvityksen perus-teella lakivaliokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena sekä puoltaa lakieh-dotuksen hyväksymistä muuttamattomana seu-raavin huomautuksin.

Kärsimyskorvauksen enimmäismäärä

Lakivaliokunta kannattaa esitystä siitä, että rikosvahinkolain nojalla maksettavan kärsimys-korvauksen enimmäismäärää nostetaan 8 800 eurosta 15 000 euroon, kun kyse on korvauksen saajista, jotka ovat joutuneet alaikäisinä seksuaalirikoksen uhreiksi. Kyseisen kohderyhmän korvaussuojan parantaminen on erityisen perus-teltua ottaen huomioon seksuaalisen hyväk-sikäytön haitallisuus lapsen kehityksen ja hänen elämänsä kannalta. Vaikka lapsen kärsimystä ei voida kokonaisuudessaan rahalla korvata, on tär-keää, että korotettu enimmäismäärä on nykyistä oikeudenmukaisemmassa suhteessa rikoksen uh-rin kärsimykseen. Enimmäismäärän korottami-sella voidaan myös edistää rikosvahinkolain uu-distamisen tavoitetta siitä, että rikosvahinkolain nojalla maksetut korvaukset olisivat mahdol-lisimman lähellä tuomioistuimen vahingonkor-vauslain nojalla tuomitsemia korvauksia. Saa-dun selvityksen mukaan lapsen seksuaalisen hy-väksikäytön tai törkeän lapsen seksuaalisen hy-väksikäytön uhrille vuonna 2009 käräjäoikeuk-sissa tuomitut korvaukset ylittivät 8 800 euroa 33 tapauksessa. Näistä 23 tapauksessa tuomittu korvaus oli 15 000 euroa tai enemmän.

Perusvähennys

Voimassa olevan rikosvahinkolain 20 §:n mu-kaan vahinkoa kärsineelle saman vahinkotapah-tuman perusteella suoritettavien korvausten yh-teismäärästä tehdään perusvähennys, jonka mää-rä on 160 euroa. Nyt esitetään, että perusvähennys voitaisiin tehdä vain kivusta ja särystä sekä muusta tilapäisestä haitasta, pysyvästä haitasta ja kärsimyksestä suoritettavien korvausten yh-teismäärästä ja että perusvähennyksen määrä korotettaisiin 200 euroon.

Saamansa selvityksen perusteella lakivalio-kunta toteaa, että perusvähennykseen esitetyt muutokset sekä parantavat että heikentävät rikoksen uhrin asemaa. Esitetty muutos perusvähennyksen soveltamisalan supistamisesta ja sen kohdentamisesta aineettomaan vahinkoon on pa-rannus erityisesti henkirikosten uhrien läheisten kannalta, sillä heillä on rikosvahinkolain mu-kaan oikeus saada valtion varoista korvausta vain taloudellisesta vahingosta. Henkirikoksen uhrin läheinen on siten voimassa olevan sään-nöksen nojalla voinut jäädä kokonaan ilman kor-vauksia, kun perusvähennys on kohdistettu myös suoranaisiin kuluihin, kuten hautauskuluihin. Jatkossa henkirikoksen uhrin läheinen saisi täl-laiset kulut korvatuiksi ilman, että niistä teh-dään perusvähennys. Muutosesitykseen on pää-dytty uuden rikosvahinkolain vaikutusten seu-rannassa, jota eduskunta on lakivaliokunnan lau-sumaehdotuksen pohjalta (LaVM 16/2005 vp — HE 192/2005 vp) edellyttänyt. Lakivaliokunta pitää tärkeänä, että jatkossa myös perusvähenn-yksen uudelleenkohdentamista ja sen toimi-vuutta erityisesti surmansa saaneiden läheisten aseman kannalta seurataan. Samalla tulee kiin-nittää huomiota siihen, onko henkirikosten uh-rin läheisten asemaa tarvetta ja mahdollista pa-rantaa myös muilla tavoin, esimerkiksi onko edellytyksiä ottaa käyttöön etukäteen annettava maksusitoumus sairaanhoitokuluina korvatta-vista terapiakuluista.

Perusvähennyksen kohdentamisesta aineet-tomaan vahinkoon voivat tietyissä tapauksissa hyötyä myös rikoksen välittömät uhrin, sillä sairaa-nhoitokulut ja ansionmenetys korvataan jat-kossa aina täysimääräisinä, vaikka korvausta ai-

neettomasta vahingosta ei perusvähennyksen jälkeen maksettaisikaan. Esimerkiksi jos lievän pahoinpitelyn uhrille olisi maksettava korvausta kivusta ja särystä sekä muusta tilapäisestä haitasta 100 euroa, sairaanhoitokuluista 30 euroa ja ansionmenetyksestä 80 euroa, rikosvahinkolain mukainen korvaus on nykyisin 50 euroa ($100 + 30 + 80 - 160$ euroa), kun taas lainmuutoksen jälkeen korvaus on 110 euroa ($100 - 100 + 30 + 80$ euroa). Toisaalta on tapauksia, joissa perusvähennyksen korottaminen 40 eurolla vähentää korvauksen määrää vastaavasti. Esimerkiksi tapauksessa, jossa pahoinpitelyn uhrille olisi maksettava korvausta kivusta ja särystä sekä muusta tilapäisestä haitasta 1 000 euroa, sairaanhoitokuluista 60 euroa ja ansionmenetyksestä 400 euroa, korvaus on nykyisin 1 300 euroa ($1\,000 + 60 + 400 - 160$ euroa), kun taas lainmuutoksen jälkeen se on 1 260 euroa ($1\,000 - 200 + 60 + 400$ euroa).

Perusvähennyksen määrän korottaminen voitaisiin jälkimmäisen esimerkin mukaisesti heikentää rikoksen uhrin asemaa. Vaikka perusvähennyksen määrän korottamista 40 eurolla voidaan pitää suhteellisen vähäisenä heikennyksenä kor-

vaussuojaan, perusvähennyksen määrän vähäiseenkin korottamiseen liittyy lakivaliokunnan mukaan periaatteellisia kysymyksiä erityisesti vähävaraisten rikosten uhrien kannalta. Valiokunta on kuitenkin päättänyt hyväksymään perusvähennyksen korottamisen, koska kyseinen muutos on keino rahoittaa alaikäisille seksuaalirikoksen uhreille maksettavien kärsimyskorvausten enimmäismäärän korotus. Saadun selvityksen mukaan uudistuksen tulee valtiontaloudellisista syistä olla kokonaisuutena arvioiden kustannusneutraali. Lisäksi valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että perusvähennyksen korottamisen aiheuttamaa heikennystä rikoksen uhrin asemaan kompensoi osaltaan perusvähennyksen uudelleenkehittäminen, jolla voi käytännössä olla olennainen merkitys rikoksen uhrille.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana.

Helsingissä 8 päivänä joulukuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Janina Andersson /vihr
 vpj. Anna-Maja Henriksson /r
 jäs. Esko Ahonen /kesk
 Oiva Kaltiokumpu /kesk
 Ilkka Kantola /sd
 Sampsa Kataja /kok
 Krista Kiuru /sd

Jari Larikka /kok
 Raimo Piirainen /sd
 Tero Rönkä /sd
 Mauri Salo /kesk
 Kari Uotila /vas
 Mirja Vehkaperä /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Tuokila.